

JAK

Jord

Arbejde

Kapital

Bladet

Hvad er penge?

At penge skulle være neutrale er en overraskende konklusion for normale mennesker, der arbejder for løn betalt i penge hos en arbejdsgiver, der søger profit i penge. Alt i økonomien synes at dreje sig om penge. Ikke desto mindre, forlader de fleste økonomer universitetet med troen på, at penge er neutrale.

Af Asker Voldsgaard. Se side 4.

Etiske investeringer

Tidligere var gevinstmaksimering det eneste anvendte parameter ved valg af aktier, men over de senere år er andre forhold inddraget i investeringsstrategierne.

Af Uffe Madsen. Se side 8.

Maries Have

Et senior bofællesskab i Herskind/Skivholme ved Aarhus med fokus på seniorlivets værdier og udfordringer.

Et fællesskab, der har øje for, at det er den individuelle kulturelle livsudfoldelse, der skaber en bæredygtig kultur.

Af initiativgruppen for Maries Have. Se side 4.

JAK *Bladet*

Medlemsblad for JAK Danmark

Henvendelse til Landsforeningen:

Lis Poulsen, sekretær
Husumvej 5, 8600 Silkeborg
Tlf. 24 98 86 81
E-mail: landsforeningen@jak.dk

Ansvarshavende redaktør:

Lis Poulsen

Redaktionsudvalg:

Lis Poulsen. Tlf. 24 98 86 81
E-mail: jak-bladet@jak.dk
Uffe Madsen. Tlf. 40 36 31 75
E-mail: UffeMadsen@mail.tele.dk
Niels Erik Bach Boesen. Tlf. 20 23 63 47
E-mail: neb@bachboesen.dk
Martha Petersen. Tlf. 86 81 16 11
E-mail: mmp@folkesparekassen.dk
Jens Thordal-Christensen. Tlf. 20 44 88 72
E-mail: kunst@jens-thordal.dk

Landsforeningens ledelse:

Kurt Poulsen, næstformand
Husumvej 5, 8600 Silkeborg
Tlf. 22 38 16 35
E-mail: kurtpoulsen47@gmail.com

Jens Thordal-Christensen
Vestergade 12, 8444 Balle
Tlf. 20 44 88 72
E-mail: kunst@jens-thordal.dk

Bo Lindh Nielsen
Mølholtvej 102, 9300 Sæby
Tlf. 26 44 70 24
E-mail: bonielsen@jak.dk

Suppleanter:
Karl Henning Mikkelsen
Nordlundvej 105, 7330 Brande

Erik Boesen
Havreballevej 3, Hem, 8660 Skanderborg

I N D H O L D

- 3 Nyt fra bestyrelsen
Af Kurt Poulsen
- 4 Hvad er penge?
Af Asker Voldsgaard
- 8 Ethiske investeringer
Af Uffe Madsen
- 10 Maries Have – et seniorbofællesskab i Herskind-Skivholme
Af initiativgruppen for Maries Have
- 14 JAK Fonden
Af Uffe Madsen
- 16 Den stigende ulighed drives frem af pengesystemet
Af Tune Revsgaard Nielsen
- 18 JAK på Folkemødet på Bornholm
Af Jens Thordal-Christensen
- 20 Folkeafstemning i Schweiz om udstedelse af penge
Af Uffe Madsen

Nr. 4 udkommer primo oktober 2018
Deadline 15. august 2018

Eftertryk velkommen
ved kildeangivelse.
Indholdet i de enkelte artikler
udtrykker ikke nødvendigvis
Landsforeningen JAKs
holdning.

Henvendelse ang. medlemskab,
abonnement, artikler og annoncer:

Redaktør
Lis Poulsen, Husumvej 5,
8600 Silkeborg
Tlf. 24 98 86 81
E-mail: jak-bladet@jak.dk

Nyt fra bestyrelsen

Af Kurt Poulsen, næstformand for JAK Danmark

Eloneh Gaia Klit Malm meddelte på bestyrelsesmødet den 5. april, at hun måtte trække sig som formand for bestyrelsen og som medlem af diverse udvalg på grund af familiære omstændigheder. Bestyrelsen har fuld forståelse for beslutningen i

den givne situation. Der er stor ros til Eloneh for hendes engagement i JAK Danmark, og vi håber, at hun vender tilbage på et senere tidspunkt. Bestyrelsen har valgt at udskyde valg af formand til den ordinære generalforsamling i 2019. Kurt Poulsen blev ved konstituering valgt til næstformand, og vil indtil generalforsamlingen varetage formandsposten.

Til JAK fonden er udpeget Helle Nielsen, Aarhus og Karl Henning Mikkelsen, Brande.

Det er endnu ikke lykkedes at finde en afløser for Eloneh Gaia Klit Malm til redaktionsudvalget. Er der et par af bladets læsere, der har lyst til at deltage i redaktionsudvalget, hører vi gerne fra jer.

Jesper Mørkenborg, der har været udpeget som Folkesparekassens repræsentant i bestyrelsen, har valgt nye veje og opsagt sin stilling i Folkesparekassen. Jesper Mørkenborg har haft ansvar for JAK Danmarks hjemmeside og facebook. Stor tak til Jesper for hans indsats. Også her skal vi finde en, der kan varetage disse opgaver.

Der er ellers nok af nye opgaver at tage hånd om i bestyrelsen.

Den 6.6. afholdes der et møde i Aarhus, hvor gruppen, der er nedsat på JAK Danmarks generalforsamlingen til at definere JAKs kerne, skal mødes. Udover gruppen er medlemmer af Folkesparekassen repræsentantskab inviteret til at deltage.

Folkesparekassen har på grund af den nye persondataforordning været nødt til at opsige deres aftale om udsendelse af JAK bladet til Folkesparekassens garanter via JAK Danmark. Det reducerer bladets oplag fra 2900 til 350, hvilket betyder en større stykpris pr. blad. I samme forbindelse skifter vi distributør fra PostNord til Bladkompagniet. Det er besluttet, at JAK bladet sendes til medlemmer af JAK Danmark primo juli og oktober 2018. Men fra 2019 vil der formentlig kun udkomme to numre af bladet om året et forår og et efterår.

Den 20.6. mødes repræsentanter for JAK Danmark, JAK bladet og Folkesparekassen for at drøfte, hvordan vi fremover kommer ud med JAK budskabet til så mange som muligt. Vi vil gerne have artikler ud løbende, hvilket vil gøre artiklerne mere tidssvarende. Vi skal finde en, der kan skrive og følge op på aktuelle emner. Samt en måde at offentliggøre artiklerne på.

Den 27.6. afholdes nyt bestyrelsesmøde i JAK Danmark. Her skal der blandt andet drøftes ny struktur i bestyrelsesarbejdet, hvordan vi bliver mere synlige samt afholdelse af fremtidige events.

Vi ønsker alle bladets læsere en rigtig god sommer.

FØLG JAK DANMARK PÅ:

Facebook: jakdanmark

web: www.jakdanmark.dk JAKs nyhedsbrev

Hvad er penge?

Af Asker Voldsgaard

Det virker som et banalt, nærmest uskyldigt, spørgsmål. Man forventer det måske fra et barn. Voksne mennesker spørger sjældent om det, for det virker så naturligt at vide, hvad penge er. Vi bruger og tjener jo penge hver eneste dag! Vi er sikre på, at penge gør os i stand til at købe ting og services, og at vi derfor har brug for at tjene dem. Men på trods af denne rituelle omgang med penge, er spørgsmål om penges væsen og penges oprindelse lidt af en Pandoras æske at åbne. Forskellige svar på, hvad penge er, og hvor penge kommer fra, medfører vidt forskellige økonomiske analyser af samfundet. Man kan på den ene side komme frem til, at penge ikke har nævneværdig betydning, og at de fleste stater har ondt i pengepungen. På universiteterne lærer økonomistuderende, at 'penge er neutrale' for den økonomiske aktivitet, og at markeds kræfterne vil justere økonomien til den bedst mulige udnyttelse af jord, arbejde og kapital i økonomien. Ændringer i pengemængden vil kun kunne påvirke priserne – ikke selve aktiviteterne. Det er en af de grundlæggende

forestillinger i neoklassisk økonomi, som er den gængse økonomiske skole i Danmark og udlandet. Herudover, anses staters forbrug for at være begrænset af deres skatteindtægter. På den anden side, ser man penge som essentielle for økonomisk aktivitet i et kapitalistisk samfund. En bestemt økonomisk skole mener endda, at stater med egen valuta aldrig kan løbe tør for penge - uanset om staten har gjort sin centralbank uafhængig.

At penge skulle være neutrale er en overraskende konklusion for normale mennesker, der arbejder for løn betalt i penge hos en arbejdsgiver, der søger profit i penge. Alt i økonomien synes at dreje sig om penge. Ikke desto mindre, forlader de fleste økonomer universitetet med troen på, at penge er neutrale. Men der er en anden teoretisk retning kaldet post-keynesianisme, der forsøger at bedrive økonomisk videnskab mere i overensstemmelse med John Maynard Keynes oprindelige analyser, og ikke de modeller som blev udviklet i hans navn efter hans død. Inden for denne tradition forsøger

At penge skulle være neutrale er en overraskende konklusion for normale mennesker, der arbejder for løn betalt i penge hos en arbejdsgiver, der søger profit i penge. Alt i økonomien synes at dreje sig om penge. Ikke desto mindre, forlader de fleste økonomer universitetet med troen på, at penge er neutrale.

man, at tage penge og pengeskabelse i finanssektoren som udgangspunkt for økonomisk analyse. Forskellen mellem de to traditioner udspringer fra deres to forskellige svar på spørgsmålet i overskriften: Hvad er penge?

Neoklassisk økonomi bygger på en 'metallisk' pengetradition. I den metalliske pengetradition mener man, at penge er udviklet fra en pengeløs markedsøkonomi, hvor man byttede varer lige over. En såkaldt bytteøkonomi. Med tiden blev nogle varer udvalgt som pengemiddel, for at gøre det nemmere at handle. Med tiden blev værdifulde metaller valgt, fordi at de ikke mistede værdi med tiden. Den grundlæggende funktion af penge er altså at være mellemlid mellem byttehandler. Med dette syn på penge, kan alle ting altså potentielt udgøre penge – så længe det gør handel nemmere. Stater kommer først ind i billedet, når metalpenge skulle forbedres som betalingsmiddel ved at støbe dem som ensartede mønter, så der er mindre usikkerhed om værdien af møntens metalindhold. Pengene har værdi enten fordi, at de er en vare med brugsværdi (f.eks. kvæg eller guldmønter) eller at pengene giver krav på en vare (f.eks. guld i Nationalbanken). Da verdens valutaer i 1971 med Nixon-chokket overgik fra at kunne byttes til guld (via dollars) fik denne forståelse dog et forklaringsproblem, for der var ikke læn-

gere nogle varer med brugsværdi, som bakkede pengesedlerne op. Som der for eksempel står på de britiske 5-punds pengesedler ved siden af billedet af dronningen: "Jeg lover at betale indehaveren fem pund ved forespørgsel". Man kan altså få byttet sine fem pund til fem pund. Det er umiddelbart ikke en særligt betryggende garanti, men systemet virker øjensynligt endnu, og pengene har beholdt deres værdi alligevel. I neoklassisk økonomi forklares dette med en 'går den, så går den'-forklaring. Det postuleres, at folk vil modtage disse 'værdiløse' penge i bytte for varer, hvis man tror, at andre også vil modtage dem senere. Kort sagt, at hvis man tror, at man kan tørre dem af på andre, så har de værdi. Det er dermed fremstillet som et meget skrøbeligt system, der er eksponeret for tillidskriser.

I den post-keynesianske tradition er penge derimod i centrum for den økonomiske analyse, og stater har en central rolle fra første skridt. Penge er ikke neutrale, men dét fænomen som får den kapitalistiske økonomi til at fungere. Der er selvfølgelig forskelle mellem økonomer inden for den post-keynesianske tradition, men de fleste er indforståede med, at banker skaber nye penge, hver gang de giver et lån – og at de ikke er afhængige af indskud, før at de kan låne ud. Tilsvarende, forsvinder penge, når et banklån betales tilbage. Dette grundlæggende fænomen har foreningen Gode Penge gjort opmærksom på i Danmark, og er blevet bekræftet af de fleste centralbanker. Det rejser en række spørgsmål om, hvad penge skabes til, og i hvilket omfang det foregår. Kan man for eksempel forstå de stadigt stigende boligpriser uden bankers villighed til at skabe nye penge til at købe de eksisterende boliger?

Men den økonomiske skole Modern Monetary Theory (som ofte kaldes MMT og kan oversættes til 'moderne pengeteori' på dansk) tager analysen videre til statsniveauet. MMT-økonomere mener, at den grundlæggende funktion ved penge er at være måleenhed for værdien af alt andet. Det kan sammenlignes med, at selvom vi måler en masse ting i meter, så er der ingen der har set 'en meter'. Det er en abstrakt måleenhed, der bruges til at opgøre længden på noget konkret. På samme vis har ingen set 'en krone' – men vi opgør flere tings værdi i krone-værdi. Det er her staten kommer ind i billedet, for hvordan skulle en masse individer i en bytteøkonomi blive enige om en enkelt abstrakt måleenhed for værdi? Det er de heller ikke blevet. Arkæologer og antropologer har aldrig fundet bevis på, at en kommerciel bytteøkonomi har

Hvad er det så, man måler i penge? Vi tænker naturligt først på priser, men vigtigst af alt er gæld. For det som vi kender som penge på lommen er – og har altid været – nogens gæld.

eksisteret, eller at penge skulle være udviklet fra dem, som den neoklassiske økonomi påstår. I stedet peger verdens tidligste skriftfund fra Mesopotamien (nutidens Irak) 3000 år f.Kr. på, at penge som abstrakt værdienhed blev opfundet af datidens tempelherrer for at lette det administrative pres ved at eje og koordinere størstedelen af produktionen i samfundet. Simpelthen for at holde styr på deres aktiviteter og simplificere de renter og skatter, som befolkningen skulle levere til templerne i naturalier. Centrale autoriteter og skatteopkrævning var altså centralt helt fra civilisationens begyndelse for at fastlægge, hvordan værdi måles i et land. Og det var over 2000 år før de første mønter blev skabt i det vestlige Tyrkiet.

Hvad er det så, man måler i penge? Vi tænker naturligt først på priser, men vigtigst af alt er gæld. For det som vi kender som penge på lommen er – og har altid været – nogens gæld. I modsætning til neoklassisk økonomi, mener MMT-økonomer altså ikke, at 'hvad som helst' i princippet kan udgøre penge. Kun gæld. Alle kan udstede gæld, men der er forskel på gæld. De som udsteder den mest eftertragtede gæld kan faktisk skabe penge ved at betale med sine egne gældsbeviser. Forestil dig, hvis du kunne betale nede i supermarkedet ved at skrive på en lap papir: "Jeg lover at betale indehaveren 100 kroner ved forespørgsel" – ligesom dronningen i England. Det kan vi ikke, fordi at vores gæld ikke er ønsket af ejeren af butikken. Hun vil have statens eller bankens gæld, og derfor er vi nødt til at tjene eller låne dem, før vi kan købe.

Bankers gæld er et eksempel på gæld, som fungerer som penge. Men det er primært fordi, at bankerne via Nationalbanken har direkte adgang til den mest eftertragtede gæld i samfundet: Statens gældspapirer. Hvorfor er statens gæld den mest eftertragtede? Det er fordi, at skatteopkrævning driver efterspørgslen efter et lands valuta. Når dronningen af Englands 5-pundsseddel har værdi, er det fordi, at hun i virkeligheden lover at ophæve 5 pund skattegæld for indehaveren – og det er utroligt værdifuldt for borgerne. Da det eneste sikre her i tilværelsen som bekendt er døden og skatter, vil der naturligt være stor efterspørgsel efter de gældsinstrumenter, der kan annullere skattegæld: Statens gæld. Vi kan ikke længere betale skat med kontanter (som er Nationalbankens gæld), men nu gør bankerne det for os via Nationalbanken.

Det er den suveræne stats ret først at bestemme sin egen møntenhed, dernæst pålægge borgerne skat i den møntenhed og så bestemme, hvad der accepteres i betaling af skat. Her vælger staten (oftest), at borgerne skal betale skat med statens egne gældsbeviser for at undgå straf. Men hvordan skal borgerne i en ny stat få fat i statens gældsbeviser (for eksempel en 100-kroneseddel), hvis ikke staten har brugt nogle penge endnu? Det kan de ikke, for staten er nødt til at bruge penge, for at borgerne får statens gældsbeviser på lommen. Staten opkræver derfor skat for at skabe efterspørgsel efter statens gældsbeviser, så den kan tilgå arbejdskraft og produkter fra borgerne

ved at udstede gæld. Men forbruget kommer derfor, logisk set, før i tid end skattebetalingen. Det er dermed ikke penge fra borgernes skat, der gør staten i stand til at forbruge mere, men skattepligten der får borgerne til at mangle pengene fra statens forbrug. I denne optik kan al statsligt forbrug forstås som gældsfinansieret og som kilden til penge i samfundet. Det er den suveræne stats privilegie.

Vi har indført en række politiske begrænsninger på statens muligheder for at bruge sine penge. Nogle begrænsninger er fornuftige, for eksempel at have en finanslov, der begrænser, hvor meget staten må bruge i et konkret år. Finanslove er gavnlige, fordi at de sørger for, at der er styr på statens forbrug, hvilket minimerer korrupsion og forhindrer, at staten optager flere ressourcer i samfundet, end vi ønsker politisk. Derudover har vi via EU indført nogle budget- og gældsregler, som begrænser vores finanslove. Men budgetregler om, at finansloven for eksempel ikke må have mere underskud end 0,5 % af 'strukturelt BNP' (der til dels justeres for varierende forhold) er ikke ønskværdige, hvis økonomien har brug for et større underskud for at komme i omdrejninger igen. Denne form for regler har været skyld i det langsomme opsving efter finanskrisen ved at lægge bånd på kilden til danske kroner. For eksempel førte Lars Løkke Rasmussens første regering kontraktiv finanspolitik med Genopretningspakken i 2010 efter en henstilling fra EU om, at vores underskud oversteg reglen om maks. 3 % af BNP i underskud (selvom vi har forbehold mod den regel). Eurolandene har begrænset sig yderligere ved ikke længere at udstede egen valuta for i stedet at bruge en supranational valuta. Her skal årsagen bag en stor del af Sydeuropas fortsatte økonomiske nød findes: Statens forbrug er ikke længere kilden til penge. I eurolandene finansierer skatten statens forbrug i modsætning til blandt andet Storbritannien, USA, Kina, Japan, Sverige og Danmark. I den forstand er det mere korrekt at opfatte eurolande på samme vis som kommuner eller delstater i USA.

Penge er et besværligt fænomen. Men det er et af de emner, som er værd at dykke ned i, hvis man som JAK ønsker et mere retfærdigt økonomisk system. Ved at blive bedre til at udnytte pengesystemet som infrastruktur, kan vores jord, arbejde og kapital udnyttes til at skabe mere social og økonomisk fremgang.

Asker Voldsgaard (26 år) er Bachelor i Statskundskab fra Aarhus Universitet og startede i 2016 på Kandidatuddannelsen i Statskundskab ved Københavns Universitet.

Uddannelsen er suppleret med studieophold i Japan og arbejde i blandt andet Danmarks EU-repræsentation i Bruxelles, Udenrigsministeriet og Socialdemokratiets politiske afdeling på Christiansborg.

Asker er særligt blevet optaget af spillet mellem pengepolitik og finanspolitik samt den finansielle sektors funktionsmåde og følgende risici for finansiell ustabilitet.

I 2017 bevilgede JAK Fonden stipendie til Asker til arbejdet med specialeemnet: Den danske samfundsøkonomi i lyset af Modern Monetary Theory.

Etiske investeringer

Af Uffe Madsen

Tidligere var gevinstmaksimering det eneste anvendte parameter ved valg af aktier, men over de senere år er andre forhold inddraget i investeringsstrategierne.

Langt den største del af lønmodtagernes opsparing er til pension, og det er såvel den lovmæssige og overenskomstmæssige pensionsopsparing som den individuelle pensionsopsparing. Disse opsparinger har efterhånden fået et omfang, som har gjort ATP og LD samt de mange pensionsinstitutter til en medspiller på et globalt finansielt marked, hvor opsparingerne investeres i aktier hos alt fra store multinationale virksomheder til små afrikanske sukkerørsplantager. Pensionsinstitutterne investerer på vegne af en meget stor del af befolkningen og træffer dagligt valg, som er afgørende for udviklingen i nationale såvel som internationale erhvervsvirksomheder.

Tidligere var gevinstmaksimering det eneste anvendte parameter ved valg af aktier, men over de senere år er andre forhold inddraget i investeringsstrategierne. Det er især etiske krav til virksomhederne, som er kommet i fokus, men også begreber som overholdelse af menneskerettigheder, miljøkrav, social ansvarlighed og ledelsesforhold medtages i stadig stigende grad ved udvælgelse af aktier, der skal investeres i.

Det er så nærliggende at spørge, om størrelse af afkast og krav til etik, er modsatrettede elementer? Ifølge en rapport fra Pensionsmarkedsrådet viser en række undersøgelser, at afkastet af investeringer med en etisk profil generelt er mindst lige så højt som afkastet af investeringer, hvor etikken ikke er medtaget.

Begrebet Etik i investeringer er ikke et statisk og veldefineret begreb. Det er en ramme, som defineres af det enkelte institut og som ofte er til debat på institutternes generalforsamling – det er noget, som medlemmerne bekymrer sig om, og har en holdning til.

Etisk investering kan defineres som investering, der ligger indenfor et givent moralkodeks. Det betyder også, at hvad der er etisk korrekt, kan variere fra kultur til kultur, samt ændre sig over tid. I 2006 indførte FN (Forenede Nationer), en standard under navnet "Principles for Responsible Investments" – forkortet til UNI-PRI, som er en ramme for bæredygtige og ansvarlige investeringer. Alle større investeringsforeninger har i dag skrevet under på at følge denne standard.

I starten opererede denne standard primært med en negativliste, hvor man frasorterede virksomheder, der opererede indenfor f.eks. våben, spil, tobak, alkohol og fossile brændstoffer. Senere er også andre elementer kommet i fokus, og der opereres nu med en ESG faktor:

- **Environment** (miljø) har fokus på blandt andet CO₂-udledning, spildevand, affald og energiforbrug
- **Sustainability** (bæredygtighed) på menneskerettigheder, arbejdsmarkedsforhold, sundhed og sikkerhed
- **Governance** (ledelse) på korrupsion, bestikelse, regnskabsaflæggelse, skat, socialt ansvar og corporate governance.

I praksis måles virksomheder på alle tre faktorer, hvilket vejes sammen til et samlet indekstal, som udtrykker i hvor høj grad den pågældende virksomhed lever op til de etiske krav. Hermed kan man blandt andet sammenligne virksomheder indenfor samme brancher.

Selv om et pensionsinstitut har underskrevet FN standarden, er der ingen sikkerhed for, at der ikke findes aktier indenfor for eksempel våben, spil og tobak i porteføljen, men det er i så fald med til at trække det samlede indekstal ned.

Individuel pensionsopsparing

Mange lønmodtagere har også en privat pensionsopsparing, og så melder spørgsmålet sig, om man skal lade beløbet stå på en i dag uforrentet konto i banken, eller om man skal se sig om efter placering i værdipapirer, som kan være obligationer eller aktier.

Det er altid en god idé at drøfte et eventuelt køb af værdipapirer med banken. Oftest vil rådet være at investere gennem en investeringsforening, som banken har samarbejde med. Men også her er det en overvejelse, om størst muligt afkast af investeringen er højeste prioritet, eller om der skal stilles etiske krav til investeringen.

En international undersøgelse påviste i 2016, at for unge investorer (mellem 18 og 35 år), er spørgsmålet om miljø, sociale forhold og ledelse tilsyneladende lige så vigtige parametre som størrelsen på afkastet. For investorer ældre

end 35 år, er afkastet fortsat primæret, men udviklingen viser dog, at der også for de private investorer er en stigende efterspørgsel på værdipapirer, som har en etisk profil.

På samme måde, som pensionsinstitutternes stigende interesse for etiske investeringer på-

virker virksomhederne til at agere stadig mere etisk, vil en tilsvarende efterspørgsel fra private pensionsopsparere påvirke investeringsforeningernes udbud af etiske værdipapirer og dermed øge udbuddet.

I 2006 indførte FN (Forenede Nationer), en standard under navnet "Principles for Responsible Investments" – forkortet til UNI-PRI, som er en ramme for bæredygtige og ansvarlige investeringer. Alle større investeringsforeninger har i dag skrevet under på at følge denne standard.

Maries Have – et seniorbofællesskab i Herskind-Skivholme

- vi ser for os et seniorliv i et fællesskab, baseret på venskab og gensidig hjælp, hvor den enkeltes ressourcer og aktivitet ses som et nødvendigt og naturligt bidrag til helheden.
- vi ønsker at give plads til hele tilværelsen som ældre og – så vidt muligt – kunne blive i fællesskabet, hvis man får brug for pleje.

Af initiativgruppen for Maries Have

**Maries Have tager
udgangspunkt i købet af
den 4-længede stråtækte
Herskind Søndergaard med
tilhørende 1,1 ha jord.**

Har vi nået en alder, hvor vi gerne vil slå os ned, med eventuelt reduceret arealbehov, og have tid til familie, venner og interesser – og samtidig se frem til fællesskab med naboer i bofællesskab og lokalsamfund, så kan Maries Have i Herskind måske være noget for os.

Maries Have vil kunne være et åndeligt og socialt frirum, når vi med alderen får fornyede behov for at være i fællesskabet, både det nære, bofællesskabet, og det lidt større, landsbyen og lokalsamfundet. Her kan vi holde os aktive, og her får livet fylde. Vi har alle noget at give hinanden. Det forhold ændrer sig ikke med alderen. Kun erfaringer og kræfter ændrer sig over tid.

Får vi på et tidspunkt behov for hjælp i hverdagen, ønsker vi, at denne hjælp skal kunne ydes i Maries Haves rammer.

Lige nu og i de kommende måneder lægger vi grunden til et bofællesskab i Herskind, 16 km. vest for Aarhus i naturskønne omgivelser og i en velfungerende landsby.

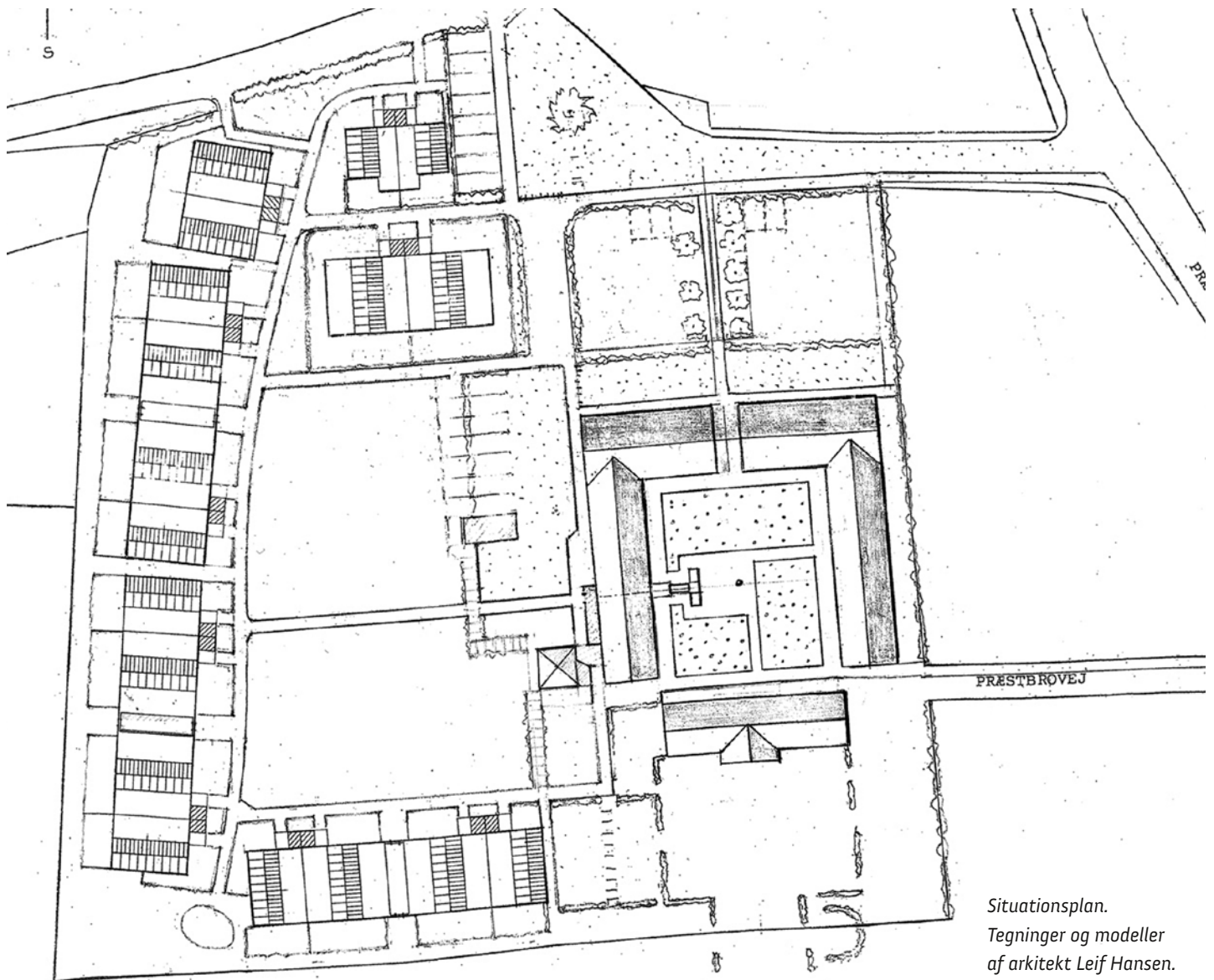
Realiseringen heraf afhænger af en fælles skabende indsats, som vi inviterer andre til at deltage i.

Vi er i gang med at købe en firlænget gård med jordtilliggende på ca. 11.000 m². Prisen er aftalt til kr. 3.500.000.

Der foreligger en samlet situationsplan for den fremtidige bebyggelse, og der er udarbejdet arkitekttegninger til boliger. Planerne vil give plads til helt op til 42 personer, fordelt i 93 kvm og 62 kvm i nye boliger plus beboelser i gårdens længer. De vil blive udbudt som lejeboliger.

Situationsplan.
Tegninger og modeller
af arkitekt Leif Hansen.

På grunden skal der bygges 16 nye seniorboliger samt 2 ungdomsboliger. De eksisterende bygninger vil kunne omdannes til en række fælles faciliteter, der både kan bruges af beboerne i bofællesskabet, ligesom der tænkes indrettet et lille kultur- og sundhedshus "MarieHuset" for hele lokalsamfundet.

Forudsætningen for at få etableret bofællesskabet med de 18 nye boliger er erhvervelsen af ejendommen. Vi har en aftale med sælger om, at vi senest 1.8.2018 skal have underskrevet købsaftalen.

Ejerskabet af gården er ved at falde på plads. Vi er en mindre initiativgruppe, der har samlet 1.5 mill. kr., som er tilstrækkeligt til køb af gården. Med dette kapitalgrundlag vil økonomien ved købet hvile i sig selv, idet der på gården p.t. er to boligenheder, som lejes ud.

Vil du være med til at muliggøre og være blandt de første til at realisere dette spændende,

levende og livgivende projekt, kan det lade sig gøre ved at indskyde kapital i selskabet i størrelsesordenen kr. 25.000,- til kr. 50.000,-. Beløbet vil indgå som ansvarlig lånekapital. Kontakt os for yderligere information.

Når købet af gården er en realitet, går vi straks i gang med at søge lokalplan for ejendommen. Det er tanken, at alle boliger som udgangspunkt skal være lejeboliger. Vi forventer, at vi til byggeriet af de nye boliger skal skaffe yderligere ansvarlig kapital på ca. 3 mill.

Når finansieringen er på plads og byggeriet af de 18 boliger påbegyndt, vil vi arbejde videre med realisering af MarieHuset.

Vi forventer at første spadestik til minimum 8 boliger vil være oktober 2020.

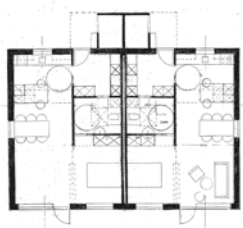
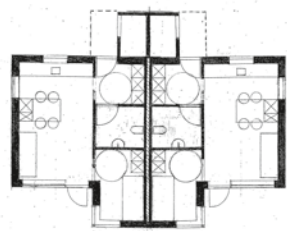
Se mere på www.marieshave.net
eller kontakt

Gunnar Hansen, E-mail: gunnarhansen@tdcadsl.dk

Ole Wadsholt, E-mail: maries.have@gmail.com

Ditte Wrist, E-mail: dittewrist@gmail.com

Niels Erik Bach Boesen, E-mail: neb@bachboesen.dk

Om navnet Maries Have

I 1851 gifter Grundtvig og Marie sig. Venskab er blevet til det varmeste livsfællesskab. På dette grundlag og

dog fra vidt forskellige synsvinkler ser de begge med stigende sympati Kolds folkelige arbejde på Fyn og understøtter ham heri.

I juli 1852 bliver der i den fjerneste ende af Rønnebæksholms have, som Marie ejer, lagt grundsten til et separat "værksted" for den altid flittigt arbejdende Grundtvig. Marie organiserede selv byggeriets proces. Men byggeriet tog lang tid, og den lille bygning i røde mursten stod først færdig til indvielse efter Maries uventede død.

I 1853 ved Grundtvigs 70-års fødselsdag drømmer de sammen om at anvende en pengegave på 7000 rigsdaler som anlægskapital til en folkelig højskole på Rønnebæksholms jord og med Chresten Kold som forstander. Med denne drøm foregriber de udviklingen af de danske folkehøjskoler. Deres syn på Kold som den inspirerende praktiker i forhold til folkelig livsoplysning skulle vise sig frugtbart over hele Danmark og Norden i årene fremover. Ikke blot friskolerne, men også højskolerne kunne med rette kalde sig Grundtvig-Koldske.

Det er i den ånd og med det frisind, vi vil danne seniorfællesskabet Maries Have.

JAK Fonden

Af Uffe Madsen

JAK Fonden

JAK Fonden blev stiftet i 1990 med det formål at yde støtte til Landsforeningen JAK. Hensigten var at modtage donationer fra medlemmer af JAK og kunder i JAK pengeinstitutterne samt andre interesserede personer, som ville sikre sig, at midlerne gik til det ønskede formål.

I 1998 blev Fondens formål udvidet til følgende formulering, som stadig er gældende:

Fondens formål er at virke for fremme af humanitet, tolerance og næstekærlighed i teori og praksis – såvel inden for som uden for Danmarks grænser.

Hensigten i den forbindelse er at give støtte til aktiviteter, der udbreder kendskabet til J.A.K.s ideologi (jord – arbejde – kapital) til fremme af økonomisk og åndelig frigørelse.

Siden Fondens start er der ydet donationer til Fonden på i alt 2,9 mill. kr., som er skænket af:	
Jens Marinus Revsbech Sørensen	345.000 kr.
Landsforeningen JAK's fonde	99.000 kr.
Mindefond efter Ulla Jakobsen	400.000 kr.
Københavns Lokalkreds	250.000 kr.
Karen Møller, Knebel	45.000 kr.
Keld Hansen, Stenlille	1.638.000 kr.
Øvrige donationer	123.000 kr.
Donationer i alt	2.900.000 kr.

I regnskabsåret 2017 har Fonden ikke modtaget donationer, men alene haft indtægter fra kapitalen. Det har givet et overskud på kr. 23.000. Samtidig er der foretaget uddeling fra Fonden på kr. 15.000, som er gået til dækning af udgifter i forbindelse med JAK Danmarks afholdelse af efterårskursus i Laugesens Have 2017.

JAK Fonden Årsregnskab for 2017

Resultatopgørelse for

	2017	2016
Modtagne bidrag	0	0
Renteindtægter	39.995	19
Øvrige indtægter	0	0
Indtægter ialt	39.995	19
Administrationsudgifter	-17.096	14
Årets resultat før uddelinger	22.899	5
Uddelinger	15.000	15
Årets resultat før skat	7.899	-10
Skat af årets resultat	0	0
Årets resultat	7.899	-10

Balance pr. 31. december 2017

Aktiver

Bankindestående	100.998	81
Obligationsbeholdning	1.535.753	1.489
Andels-/garantbeviser i J.A.K.-pengeinstitutter	683.000	683
Fast ejendom	0	0
Aktiver i alt	2.319.751	2.253

Passiver

Bunden kapital	2.209.873	2.164
Disponibel kapital	85.878	81
Fondskapital i alt	2.295.751	2.245
Skyldige omkostninger	24.000	8
Passiver i alt	2.319.751	2.253

I 2017 indstiftede JAK Fonden et stipendium på kr. 15.000, som kan søges af studerende ved handelshøjskoler og universiteter i Danmark og gives til arbejdet med et speciale, hovedopgave eller anden tilsvarende skriftlig afhandling i forbindelse med studiet.

Opgavens emne skal omhandle, hvordan vi sikrer en bæredygtig og retfærdig samfundsøkonomi i fremtiden. Da finanssektoren spiller en voksende rolle for den økonomiske udvikling, søger vi især studerende, som ønsker at skrive om, hvordan vi skaber et finansielt system, der underbygger en bæredygtig og retfærdig samfundsøkonomi, baseret på demokratiske værdier.

Det første stipendie blev bevilget i 2017.

Fonden har siden starten ydet tilskud til JAK Danmark på kr. 251.000, hvoraf langt den største del er anvendt til finansiering af "Bogen om JAK". Derudover er der ydet et tilskud på kr. 25.000 til "Projekt Bæredygtig Økonomi".

Fondens samlede formue er ifølge årsregnskabet for 2017 på kr. 2.296.000, der er placeret i obligationer, andels-/garantbeviser i JAK pengeinstitutter samt indestående i pengeinstitutter.

Udover de indbetalte donationer, har en række personer overdraget rentefrie lånemuligheder i JAK pengeinstitutterne til Fonden. Disse lånemuligheder anvendes sammen med Fondens egen lånemulighed, der er optjent gennem garant- og andelsbeviserne, som rentefrie uddannelseslån til unge mennesker samt lån til de formål, som er anført i fundatsen.

Hvordan kan man donere midler til Fonden?

Der kan gives støtte til Fonden på mange måder - ikke nødvendigvis kun pengegaver. Hidtil er der blandt andet skænket Fonden et ubebygget jordstykke, en mønt- og smyksesamling samt

andels-/garantbeviser i JAK pengeinstitutter. Især den sidstnævnte mulighed kan være særdeles interessant, idet en del ældre JAK kunder har mange andels-/garantbeviser i deres JAK pengeinstitut, hvilket kan skabe problemer for pengeinstituttet, hvis arvingerne ikke ønsker at beholde beviserne. For at undgå denne situation, kan nogle af beviserne skænktes til Fonden, der ikke vil kræve dem indløst, og dermed sikrer de såvel pengeinstituttet som de formål, der støttes af Fonden.

Derudover kan der overdrages rentefrie lånemuligheder i JAK pengeinstitutter, såfremt kontohaver ikke selv har behov for at gøre brug af lånemulighederne. Midlerne er i Fonden øremærket til lavt forrentede lån.

Bestyrelsens sammensætning

Den nuværende bestyrelse består af

Britha Brodersen, Ringe

Tonni Carlsen, Taars

Uffe Madsen, Silkeborg (formand)

Jakob Mikkelsen, Oksbøl

Karl Henning Mikkelsen, Brande (udpeget af JAK Danmark)

Helle Nielsen (udpeget af JAK Danmark)

Mads Andersen Velbæk (personlig suppleant for Uffe Madsen)

De 4 bestyrelsesmedlemmer er selvsupplerende, og JAK Danmark udpeger de sidste to personer til bestyrelsen.

Alle bestyrelsesmedlemmer i Fonden tager meget gerne imod henvendelser, såfremt der måtte være spørgsmål eller lignende til Fondens arbejde. Telefonnumre og mailadresser kan findes under www.jak.dk, hvor yderligere oplysninger om fonden og dens formål ligeledes findes.

Den stigende ulighed drives frem af pengesystemet

Af Tune Revsgaard Nielsen, politisk koordinator, Gode Penge

Den stigende ulighed fortsætter med at være et af tidens største økonomiske udfordringer, men analyser, der berører området, gør sjældent mere end at redegøre for udviklingen. Selve kilden til den øgede ulighed berøres sjældent indgående, og når den endelig gør, ses der ikke på den kæmpemæssige omfordeling af rigdom, der ligger indbygget i vores penge- og banksystem. En omfordeling som stifterne af JAK og økonomiske tænkere i samtiden var fuldt ud opmærksomme på.

Den økonomiske ulighed vokser stadig både på nationalt og internationalt plan. På det internationale plan findes udviklingen glimrende beskrevet af Thomas Piketty i *Kapitalen* i det 21. århundrede, der har været svær at komme uden om i de seneste år. Nationalt leverer bl.a. den danske tænketank Arbejdernes Erhvervsråd jævnligt rapporter og analyser, som påviser samme udvikling. Senest i en rapport, der kigger på udviklingen i den økonomiske ulighed internt i en række større danske kommuner. Forskellen på indkomster mellem de rigeste og fattigste bydele i de større danske kommuner, er generelt set fordoblet hen over de seneste 30 år.

Fælles for de fleste analyser af ulighed både herhjemme og internationalt er, at de har svært ved at påpege, hvorfor præcist roden til denne voksende ulighed skal findes, og hvordan udvik-

lingen kan bringes til standsning. Mange faktorer er uden tvivl sammen om at skabe dette skred, men en væsentlig forklaring på det, skal uden tvivl findes i vores penge- og banksystem og måden hvorpå renten omfordeler rigdom fra den forgældede til den forgældende klasse - fra debitor til kreditor.

Det er svært præcist at måle og veje den effekt pengesystemet og dets øgede gældssætning har på udviklingen i uligheden, men nogle få ret signifikante tal kan under alle omstændigheder fortælle os, at effekten er stor.

I 2014 betalte den danske befolkning 200 mia. kr. direkte til bankerne alene i renter og gebyrer. Beløbet svarer til 10 % af det danske BNP, og hvis vi sætter denne udgift i forhold til nogle af de store poster på den danske finanslov, kan vi danne os et indtryk af, hvor mange penge det drejer sig om. Sundhedsvæsenet koster årligt den danske stat ca. 150 mia. kr., undervisningssektoren 125 mia. og militæret ca. 30 mia.

Af de 200 mia. kr. som bankerne hentede hjem fra den danske befolkning gennem renten, blev ca. 100 mia. kr. udbetalt som renter til de 'bedste' kunder, 50 mia. kr. som løn til bankernes ansatte og ca. 15 mia. som udbytte til bankernes aktionærer. 30 mia. kr. blev akkumuleret som rentebærende egenkapital.

Det kræver ikke mange år med en sådan udvikling, før omfordelingen af nationens velstand når et kritisk niveau, og udviklingen er ikke hjulpet ved det faktum, at den danske befolkning er den mest forgældede i OECD målt i forhold til disponibel indkomst.

For at forstå rentens effekt på udviklingen i den økonomiske ulighed er det imidlertid ikke nok blot at kigge på den enkelte husholdnings gældssætning. Man skal derimod lære at forstå renten som inkluderet i alle de priser, der betales som aktør på markedet. En lære som JAKs stiftere samt en række af tidens fremmeste økonomer havde gjort sig, og som de brugte til at henlede opmærksomheden på den magt som økonomiens kreditorer havde, og stadig har over samfundet og vores demokrati.

Hvad gør jeg, hvis jeg ikke ønsker at betale renter til bankerne, men derimod ønsker at leve fri for gældens åg? Hvis jeg vælger at bo til leje frem for at låne for at eje, må jeg nødvendigvis betale prisen for min udlejers lån. Når jeg køber fødevarer, må jeg betale prisen for købmandens gæld, og når jeg tager toget frem for at låne til købet af en bil, må jeg betale prisen på de Danske Statsbaners gæld. Selv hvis jeg skulle kunne købe mine tjenesteydelser hos producenter fri for gæld, ville jeg betale en pris hævet til det niveau, som producentens konkurrenter er tvunget til at tage, for at de kan servicere deres gæld. Man vil hurtigt nå frem til den konklusion, at man ikke har noget valg. Ønsker man at gøre brug af danske kroner til køb af varer og tjenesteydelser, betaler man renter til banker og bidrager således til den fortsatte omfordeling af ressourcer fra bunden af samfundet til dets top.

Over tid har pengesystemet og den øgede gældssætning og finansialisering af økonomien ført til en udviskning af de traditionelle klasser. Fra at økonomien i det 19. århundrede var domineret af jordejere, der kunne lukrere på jordrenten til senere at blive domineret af den industrielle kapitalist, er det i dag bankerne, der har taget om vores økonomi. Banken har forvandlet jordejeren til en udpint landmand, der i dag betaler hele 'hans' jordrente til banken, der har tiltvunget sig adgang til den gennem samfundets og brugenes øgede gældssætning. Den industrielle kapitalist er forvandlet til den mellemstore erhvervsdrivende, der betaler renten på hans realkapital tilbage til banken i form af renten på penge.

På den måde ser vi også en opstået mangel i Karl Marx teori om udbytningen af arbejderens. Pludselig fremstår ejeren af jord og produktionsmidlerne ikke som andet end en ligestillet til arbejderens i anstrengelsen for at hente et tilstrækkeligt overskud hjem, til at kunne betale renter til banken. Ja praktisk talt lejer han jo egentlig blot hans jord og hans aktiver af banken. Jordrenten og renten på realkapitalen er blevet opslugt af bankerne gennem renterne på de penge, der skal formidle overskuddet på den reelle produktion mellem markedets egentlige aktører.

Denne moderne udbytning blev beskrevet af Silvio Gesell for præcis 100 år siden i "Die Natürliche Wirtschaftsordnung". Udbytningens årsager skulle ifølge ham ikke findes i ejerskabet af fabrikkerne, og udbytningen var ikke noget, der fandt sted på lønningskontoret. Det var derimod noget, der fandt sted i banken gennem den gæld som alle var tvunget til at betale renter på. Inklusiv 'kapitalisten' – arbejdsgiveren.

For igen at kunne modvirke væksten i uligheden må banksystemet reformeres. I stedet for at ende i spekulative finansielle aktiver må renteindtægterne for så vidt muligt recirkuleres tilbage ud i den reelle økonomi, hvor de kan løbe blandt husholdningerne og generere indkomsterne og arbejdspladser. De store banker må opdeles til mindre banker og fordeles ud over hele landet og ikke bare de store byer. Derudover er det nødvendigt med gennemgående gældssaneringer i det danske landbrug gennem opkøb af de brug, der er villige til at overgå til økologisk produktion og betale en fuld grundskyld til staten i stedet for afdrag til banken. På længere sigt vil der være brug for en pengereform, som den JAK og Gode Penge foreslår, hvor banker ikke længere vil være i stand til at skabe samfundets penge som rentebærende gæld, og hvor den primære indtægt fra pengeskabelsen recirkuleres tilbage ud i økonomien enten i form af skattelettelser, borgerdividende eller offentligt forbrug.

De store bankers økonomiske dominans og den ulighed og ustabilitet den har medført, er blevet til gennem politikernes og folkets ignorance og manglende indsigt. Den dag vi med klare øjne kan se med hvilke virkemidler og begunstigelser, bankerne har opnået deres særstatus, vil vi sammen sørge for at magtens kort blandes igen. Den naturlige økonomiske orden kan aldrig opnås gennem monopoler, tvang og forretningsmodeller bygget på forældede privilegier.

Hellig ild og droner

– forstyrrende tanker fra Folkemødet 2018

Af Jens Thordal-Christensen, bestyrelsesmedlem JAK Danmark og BetalmedDjurs

Allerede på færgen mellem Ystad og Bornholm var Folkemødet i gang onsdag morgen. Hurtig faldt vi i snak med Solveig Bjørnstad fra Finans på P1 Business. Hun spurgte, om JAK var i krise, afledt af de lukninger der havde været i andelskasserne. Vi forsikrede om, at vi stadig levede og havde vores berettigelse. Hun blev interesseret i historien, og spurgte om vi eventuelt ville medvirke i et interview om JAK og værdier. Det gav anledning til eftertanke om berettigelse, værdier og synlighed. Personligt er jeg draget af JAKs grundlæggende værdier, hvor stifteren K. E. Kristiansen så økonomien som noget småt i forhold til arbejdet med frigørelsen af mennesket. En frigørelse af mennesket gennem åndslivet, statslivet og broderlighed i det økonomiske.

Mine eftertanke, beror på en kort historie i bestyrelsen, og jeg vil i den forbindelse inddrage Hans Melgaards mangeårige erfaring med JAK bevægelsen. Han var med til at starte repræsentantskabet i fælleskassen i 1985. Hans Melgaard udtaler i et interview lavet af fælleskassen:

”Den ideologi, vi startede under, er under pres, og jeg frygter, at andels-tanken bliver udvandet, fordi de mennesker der overtager, ikke har den hellige ild, vi havde. Alle ligner hinanden i dag, og de, som studerer til de er 25 år for så at sidde bag en skærm, aner absolut intet om, hvad der foregår blandt almindeligt arbejdende mennesker i samfundet. Det er uhyggeligt”.

Venligst gengivet i JAK bladet juli 2017

Hans Melgaard taler om den hellige ild. Han ser uhyggen i, hvordan vi ligner hinanden i dag, og at teknologien har frataget os sammenhængen.

Hvordan det står til med sammenhængen, prøvede vi at spore i Allinge. Igen i år var en del af Danmarks befolkning gået ned i et gear, hvor venligheden var det mest fremtrædende på

årets folkemøde. En alvor var også at spore.

I en debat om folkeskolens fremtid kom jeg til at tænke på bogen Momo af den tyske forfatter Michael Ende. Momo foregår i en tid, hvor menneskene bliver frarøvet deres tid af grå mænd i gråt tøj. Tidsrøveriet og frygten foregår i et særegent drømmende univers. Pigen Momo lærer menneskene at lytte indad og give sig tid til deres drømme og fortællinger. Dette univers havde på sælsom måde blandet sig i oplæg og debatter rundt på mødets stande. Om det var i debatter om filmstøtte og implementering af IT i folkeskolen, inddragelse af droner i transport og svar på de økologiske problemer, forholdt man sig til teknologi nærmest som et ekstra grundstof i det periodiske system. Noget guddommeliggjort. Det chokerende var stemningen af menneskets relativisering over for egen opfindelse.

I et telt med overskriften ”Skal skolen fortsat digitaliseres?“, stod tre kvinder og en mand, alle fire var fra skolevæsenet. De tre kvinder advokerede for IT's berettigelse og udbredelse. Manden svarede derimod på spørgsmålet med et klart Nej. Hans indslag begyndte med, at han udtalte ordet ”mor” meget langsomt, samtidigt med at han skrev i luften med hånden. Dette var ment som et billede af, at børn lærer langsomt og skal have tid. Tid, tid, tid nævnte han igen i den langsomme version. Han påpegede vigtigheden af en tavle, kridt, indlæring ved at føre hånden over papiret med en blyant.

Han afsluttede med at sige, at nu ville han give bolden videre til disse tre herrer. Der lød stille grin, da han mente disse tre her. Et indspark til #Metoo debatten måske? En af de tre kvinder svarede tilbage. Du mente mor og ikke mord, ikke? På trods af humoren var der noget gråt, distanceret i oplægget. Hvor var den hellige ild, evnen til at mødes? Den burde være der, i folkeskolen, hvor barnet skal mødes i hjertet, i øjenhøjde.

Fredag eftermiddag stod organisationen Code og Care (organisation der arbejder for at 15 % af alle ansatte er mennesker på kanten, (se JAK bladet juli 2017) for en debat om socialt ansvarlighed med Steen Hildebrandt, der er professor i ledelse, Peter Nørgaard grundlæggeren af Code of Care og den unge Simon Vesterø, identitetsudvikler fra *People Like us*, et bryggeri der samarbejder med autister. Simon tog opmærksomheden og fortalte om, hvordan det var at være autist og ung i de danske institutioner. Med skarphed og humor berettede han om, hvordan det var, ikke at blive mødt med de kvalifikationer han havde. På et tidspunkt fik han spørgsmålet fra publikum. Hvor vil du være om 10 år? Efter et tiltrængt suk og en konstatering af, at det havde hans uddannelsescoach spurgt om før, svarede han, at det ville han helst ikke vide. Det reflekterede også spørgsmålet hos os lyttere. Vil vi selv vide det, er det overhovedet interessant? Er det ikke vigtigere at være præsent? Simon viste i hvert fald en vågenhed og bragte ild i den fredag eftermiddag.

Spillestedet Gæstgiveren gav scenen fri til Rapolitics (1) sidst på lørdagen. Rapolitics

diskuterer og udfolder hiphoppens politiske potentiale gennem talks. På trods af fodboldkamp, var der et oplagt smilende og hujende publikum. Det kan ikke undre efter at have oplevet deres optræden, der bestod af DJ og to rappere: Thorbjørn Bech (Den Lange) og Pelle Møller. De to rappere rappede over emner publikum tematiserede, hovedsageligt aktuelle politiske emner. Hylende morsomt og igen med kant. Hellig ild er måske ikke det rette udtryk og alligevel måske, hvis det er helligt at være nærværende, samfundsrevsende og kærlig på samme tid.

For at slutte, hvor det hele begyndte, var Uffe Elbæk en af åbningstalerne. Centralt var for ham, at et af de store valg menneskeheden står over for, er valget mellem Håbet og Frygten. Begge var tilstede på årets folkemøde, og samtidig var der meget liv og lys at spore i folks øjne, særligt hos de unge.

Som repræsentanter for JAK havde vi i år ikke en stand. Det gav mulighed for mere op-søgende arbejde og dialog. Det blev os klart, at værdierne bag JAK er aktuell, måske mere end nogensinde. Men lige så klart, at en nytolkning er nødvendig for at budskabet skal nå ud til befolkningen.

Doris Elisabeth Fischer, initiativtager og bestyrelsesmedlem af Betalmeddjurs var en del af repræsentationen af JAK på folkemødet.

(1.) We are a non-profit organisation based in Denmark. We promote youth empowerment through a creative and constructive focus on urban artistic expressions, raptivism, dialogue & democratic awareness-raising. Our vision is to empower youth to express themselves & take action.

Folkeafstemning i Schweiz om udstedelse af penge

Af Uffe Madsen

I Schweiz er der tradition for at lægge samfundsmæssige spørgsmål ud til folkeafstemning, og søndag den 10. juni 2018 blev der til afstemning fremlagt et radikalt forslag til ændring af landets finansielle system med henblik på at skabe større finansiell stabilitet.

Det finansielle system i Schweiz fungerer på samme måde som i Danmark og resten af den vestlige verden, hvor pengene fortrinsvist skabes som lån i de private banker. Forslaget var at ændre dette princip til, at Den Schweiziske Nationalbank fremover skulle udstede alle landets penge, uanset om det var elektroniske penge eller mønter og sedler.

Såvel Den Schweiziske Nationalbank som landets finanssektor og ledende politikerne frarådede vælgerne at stemme for forslaget og

udtrykte, at en godkendelse ville være ødelæggende for landets økonomi og et unødvendigt farligt eksperiment.

Tilhængerne af forslaget argumenterede for, at bankernes private pengeskabelse var årsag til finansiell ustabilitet. De hævdede også, at penge var et "offentligt gode", som bør kontrolleres af en statsinstitution som Nationalbanken, og at private banker ikke bør kunne tjene på pengeudstedelsen.

Resultatet af valget blev, at forslaget blev forkastet med 76 procent imod og 24 procent for forslaget. Hvor mange procent af befolkningen, som deltog i valget, er ikke oplyst.

Resultatet er ikke overraskende. Mest interessant er nok, at spørgsmålet netop er rejst i Schweiz, hvor den finansielle sektor har en meget stor samfundsmæssig betydning.

Vil du donere dine årskroner til Grobund?

JAK Danmark har gennem længere tid fulgt foreningen Grobunds arbejde med at etablere sig som offgridsamfund i Ebeltoft, for folk der vil bo og arbejde gældsfrit, affaldsfrit og bæredygtigt. Der er allerede over 85 personer, som har indbetalt ca. 4,5 million kroner til køb af de bygninger, der skal være omdrejningspunktet.

Blandt dem, der ønsker at være med, er der nogle, som har brug for at låne penge til opstarten. Grobunds bestyrelse har

spurgt JAK Danmark, om vi kender til nogen, som ikke selv skal bruge deres årskroner – og vil stille dem til rådighed for enkeltpersoner i Grobund, der har brug for en håndsækning.

Hvis man ønsker at få forbindelse til et menneske, der gerne vil modtage årskroner, kan man kontakte Grobunds formand Mathias Bartholomæussen på tlf. 21 95 89 20 eller på e-mail: mathiasbartholo@gmail.com

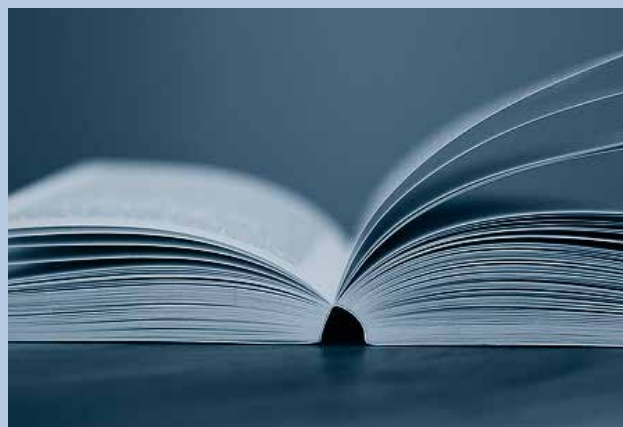
Gamle indbundne JAK blade

Vi har en del indbundne JAK blade af ældre årgange stående på arkivet, som vi er blevet overdraget fra medlemmer.

Der er en eller flere eksemplarer af årgangene mellem 1936 – 1972.

JAK Danmark har hele samlingen, så har du lyst til at overtage nogle af de ekstra eksemplarer, hører vi gerne fra dig på mail: landsforeningen@jak.dk.

Sekretariatet

Vær med til at udvikle foreningen

Har du lyst til at deltage i arbejdsgrupper, planlægning af seminar/møder eller på anden måde være med til at styrke JAK Danmarks arbejde i 2018, så kontakt sekretariatet på mail: landsforeningen@jak.dk eller telefon 24 98 86 81.

Giv dine Årskroner videre

Hvis du har mange Årskroner, og du ikke selv har brug for et Lavrentelån, kan du altid give dem videre. Det kan for eksempel være til næste generation i familien, der skal til at købe ny bolig. Det kan være en god ven, som du gerne vil ud at rejse med. Eller det kan være naboen, der med et billigt lån endelig kan få udskiftet sin carport. Det gode ved Lavrentelån er jo, at man kan bruge pengene til lige det, man har behov for.

Vil du overdrage dine Årskroner som en gave, kan du glæde modtageren med et gavebevis, som du kan hente i Folkesparekassen. Du er naturligvis også altid velkommen ind til en snak om, hvad du eventuelt selv kan bruge dine Årskroner til. Du kan læse mere om Årskroner og Lavrentelån på vores hjemmeside.

folkesparekassen.dk

JAK pengeinstitutter

Folkesparekassen, Silkeborg

Herningvej 37,
8600 Silkeborg
www.folkesparekassen.dk
E-mail:
info@folkesparekassen.dk
Tlf.: 86 81 16 11/Fax: 86 81 13 75
Åbningstid:
mandag – fredag kl. 10.00 – 16.00
torsdag kl. 10.00 – 17.30

Folkesparekassen, Odense

Dalumvej 11,
5250 Odense SV
Tlf.: 66 11 22 31/Fax: 65 91 62 31
www.folkesparekassen.dk
E-mail:
info@folkesparekassen.dk
Åbningstid:
Mandag – fredag kl. 10.00 – 16.00
Torsdag kl. 10.00 – 17.30

Folkesparekassen Aarhus

Frederiks Alle 43, 8000 Aarhus
Tlf. 86 13 51 00/ Fax 86 18 03 08
www.folkesparekassen.dk
E-mail:
info@folkesparekassen.dk
Åbningstid:
Mandag – fredag kl. 10.00 – 16.00
Torsdag kl. 10.00 – 17.30

JAK Fonden

En fond der virker for JAKs tanker

- Rentefrie lån
- Fremme af humanitet, tolerance og næstekærlighed i teori og praksis

Donationer til fonden kan ske på mange måder. Bl.a. andels/garantibeviser der vil kunne udnyttes til at yde lavtforrentede lån til unge mennesker under uddannelse

Billige lån til bæredygtige formål

**Kontakt Folkesparekassen
for at høre nærmere om
ØKOlån.**

Wildersgade 43A, 1. tv
1408 København K

Tlf. 3295 9403 Fax. 3295 9409
Mobil 2120 9404
E-mail: elmebech@elmebech.dk

Henning Bech Frederiksen

Rådgivende Civiløkonom, HD

anders matthiessen

Anlægsgartnerfirma
Anders Matthiessen ApS
Skudehavnsvej 17A
2150 Nordhavn
Tlf: 39 27 72 38
kontor@matthiessen.dk
www.matthiessen.dk

Beplantning - Træpleje - Beskæring
- Fældning - Hegn - Rådgivning
- Pleje og Vedligeholdelse

J E N S   T H O R D A L - C H R I S T E N S E N

Behandling, kurser og foredrag. Mobil 20 44 88 72, www.systemisk-akupunktur.dk

www.jakdanmark.dk

JAK Danmark blev stiftet i 1931 og har siden arbejdet med at udvikle et retfærdigt økonomisk system.

JAK Danmark har gennem årene udbredt kendskabet til bevægelsens tanker og inspireret andre til at tænke i alternative økonomiske systemer.

JAK Danmark arbejder for en økonomi uden rente og uden spekulation.

JAK Danmark arbejder for et samfund med et retfærdigt økonomisk system.

Bogstaverne JAK står for Jord ,Arbejde og Kapital, som er de tre faktorer, hvis samvirke er grundlag og betingelse for al produktion, på hvilke ethvert samfund er bygget op, og hvorefter al menneskelig eksistens er afhængig.

Pengerente fører til et samfund ude af balance, hvor samfundets svageste altid må betale til samfundets rigeste via renter på gæld og renters rente.

JORD står for alle de ressourcer, som vi mennesker har til rådighed for vore aktiviteter på denne jord

ARBEJDE står for alle de tiltag, som vi mennesker gør med de ressourcer, vi råder over.

KAPITAL står for alle de resultater, der kommer ud af jord og arbejde på såvel det materielle som det mentale plan.

FØLG JAK DANMARK PÅ:

Facebook: jakdanmark

web: www.jakdanmark.dk JAKs nyhedsbrev